

Müsaibimiz şair, yazıçı, esseist Kənan Hacıdır.

-Kənan bəy, uzun illərdir ədəbi yaradıcılıqla məşğulsunuz. Yazıb bitirdikdən sonra "heç beləsi alınmamışdı" dediyiniz, yaradıcılığınızın zirvası hesab etdiyiniz əsəriniz varmı? -Yaradıcılıqda "zirvə" deyilən anlayış yoxdur, yaradıcı insan daim axtarışlarda olan arxeoloqdur. Yazıçı hesab edərsə ki, zirvəni fəth edib, demək, o, artıq bitib, tükənib. Yaradıcılıq bitib-tükənməyən bir həzz prosesidir, hansısa əsərin son nöqtəsini qoyanda düşünürsən ki, bundan

man kimi yazdım. Bu roman çapdan çıxandan sonra televiziya davət etdi, haqqında yazılar yazıldı. Eləcə də unudulmaz aktrisasız Necibə Məlikovanın atası Haşım bəy Saqlı haqqında yazdığım "Fəna fasiləsi" romanı. Bu adamlar XX əsrin əvvəllərinin icimai, ədəbi, mədəni həyatında həlledici fiqurlar olublar. Bu əsərləri yaradıcılığımın əhəmiyyətli bir hissəsi hesab edirəm. Düşünürəm ki, heç olmasa, bu əsərlərə görə nə vaxtsa hardasa adım çəkiləcək.

-Kənan bəy, bir zamanlar jurnal ədəbiyyatı olduqca məşhur idi, oxucular tərəfindən jurnal-

ri əvəz edir. Çox təəssüf ki, virtual sferada normal, sağlam ədəbi diskussiyalara rast gəlmirik. Mən həmişə gənclərə məsləhət görürəm ki, çoxlu mütaliə etsinlər, dağınıq yox, sistemli mütaliədən söhbət gedir. Mifologiya, klassika, folklor yazıçı üçün əsas mənbədir. Bunları bilmədən mətn yaratmaq qeyri-mümkündür. Mütaliə necə yazmaqdan daha çox necə yazmağı öyrədir və yazıçı üçün vacib olan reflektiv tələkkürün formalaşmasını təmin edir. İnternetin sonsuz imkanlarından bəhrələnsinlər. Bu da dövrün bir reallığıdır. Amma onu da töv-

düşünürsünüz, yeni nəsil orta və yaşlı nəslin missiyasını öhdələrinə düşən kimi yerinə yetirə biləcəklərmi?

-Yazıçılıq idman yarışı deyil və yazıçı heç bir öhdəlik götürə bilməz. Markesin məşhur bir fikri var, deyir "yazıçının inqilabi borcu yaxşı yazmaqdır". Yaxşı yazmaq son dərəcə əzablı bir işdir, hər əlinə qələm alan kəs bu işin sonsuz əzablarına dözə bilmir. Bu, alın yazısını pozub yenidən yazmağa bənzəyir, sən özünü yenidən yaradırsan, alternativ dünya qurmaq sizə o qədər də asan görünməsin. Yazıçı alternativ dünyanın yaradıcı

var. Bu imzaların gələcəkdə ədəbiyyatımızın aparıcı simalarına çevriləcəyinə dərin inamım var. Onlar ədəbiyyata təmənnasız xidmət edirlər. İstedadsızlardan isə danışmağa dəyməz.

-Ədəbiyyatda bir qisim narazı kütlə var, hansı ki, heç nədən məmnun deyillər. Sizcə, nə olsa da narazılıq etməyi sevirlər, yoxsa biz onları razı salmalıyıq?

-Bilmirəm siz kimləri nəzərdə tutursunuz, amma etiraz gəncləyə xas bir xüsusiyyətdir. Yaradıcılıq bəzən özünə də etiraz etməkdir. Yaradıcılığın mahiyyətinə də bir narazılıq var, bu da vacib nüansıdır. Gənclik bəzən özünə diqqət tələb edir, bu da son dərəcə təbii bir haldır. Düşünürəm ki, əlahəzret mətn onları gec-tez layiq olduqları yere aparıb çıxaraçaq.

-Kapitalizm bir nəslin qoruyub yaşatmağa çalışdığı dəyərləri məhv edə-edə gedir. Bəs ədəbiyyat? O kapitalizmin çaynağından xilas ola biləcəkmi?

-Bəli, kapitalizm öz şərtlərini dikte edir, yazıçı da toplumun şərtlərinə uyğunlaşmağa məcburdur. Ədəbiyyatın müqavimət gücü zamanın şərtləriylə ayaqlaşma bilməsindədir. Bəzi hallarda ədəbiyyat zamanı üstələmək əvəzinə ondan geri qalır. Gənclər dilimizə elmi, fəlsəfi qatına nüfuz edə bilmirlər. Çünki mütaliə zəifdir, müasir təmayüllərdən xəbərsizdirlər. Dil öyrənmək və dünya elmi, fəlsəfi düşüncəsinin inkişaf xəttini izləmək lazımdır. Ədəbiyyat özünü yeniləməlidir. Zaman bunu tələb edir.

-Kənan bəy, televiziya "İncəsənət" adı ilə çıxarılan şəxslər barədə nə düşünürsünüz? Bu gün televiziya sizə görə hansı səviyyədedir?

-Özəl kanalların hər birinin efir platforması var, onlara irad tutmaq fikrində deyiləm. Televiziyanın dili informativdir, təəssüf ki, bezi aparıcılar dil normalarına riayət etmirlər. Aparıcıların əksəriyyəti öz ana dilini mükəmməl bilmir. Ən ciddi problem budur. Küçə dilini efirə gətirmək olmaz, buna ciddi nəzarət olmalıdır. Dəfələrlə bu məsələ müzakirəyə çıxarılıb, di, gəl, kanal rəhbərləri bu məsələyə laqeyd yanaşırlar. Amma Mədəniyyət kanalında, İctimai Televiziya kifayət qədər ciddi tələblər var, ziyalı təbəqə həmin verilişləri daim izləyir və bu, məmnunluq doğurur. Əlbəttə, könlü ıstədi ki, televiziya-mızda ədəbiyyatımız daha çox təbliğ olunsun, ədəbi mətnlərin müzakirəsi təşkil olunsun, ədəbi verilişlərin sayı çox olsun, yazıçılarımız mütləmədi olaraq efirə dəvət olunsun. Efir tamaşaçısını əyləndirməklə yanaşı həm də onun mənəvi inkişafına xidmət etməlidir. Ədəbiyyat da dil və mənəviyyat hadisəsidir.

Tamaşaçı sanki düşünməyi yadırdığı, elmi, fəlsəfi, ədəbi verilişlərlə onu bu sferaya qaytarmaq lazımdır. Buna çox böyük ehtiyac var.

ZEYNƏB RZAYEVA

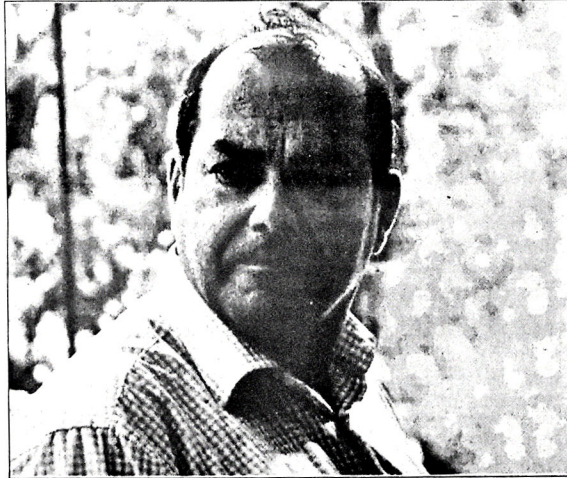
"Yaradıcılıqda "zirvə" deyilən anlayış yoxdur"

Kənan Hacı: "Qabriel Qarsiya Markesin gözəl bir sözü var. Deyir ki, yazıçının inqilabi borcu yaxşı yazmaqdır"

da yaxşı yaza bilərdim və növbəti əsəri yazmağa başlayırsan. Beləcə, bu cəhədlər bir ömür boyu davam edir. "Çəhrayı qan" povesti bütün qüsurları ilə birgə mənə çox doğmadır, çünki, ilk irihəcmli mənim o olub. "Buynuz qəziyyəsi" povestini yazandan sonra düşündüm ki, tam istədiyimi ala bilməmişəm. O əsər Nizamini "İsgəndərnamə" və "Xosrov və Şirin" əsərlərinin motivləri əsasında yazılıb. Çox yaxşı da qarşılandı, "Ulduz" jurnalı o povesti dərc etdi, müsibət reaksiyalar gəldi. Yaradıcılığa yenidən başladığım çağlarda "Məlikməmməd nağılı"ni dekonstruksiya etmişdim, "Quyu" adlı hekayə almışdı. O hekayə haqqında Xalq yazıçısı Sabir Əhmədli ayrıca bir məqalə yazmışdı. "Rindlər küçəsi" hekayəm radio-tamaşa kimi hazırlanıb, "Qırmızı şəhərin qurbanı" hekayəmi "Mədəniyyət" kanalında film-tamaşa kimi hazırlamışdı. Adlarını çəkdiyim və çəkmədiyim bütün yazıları mənə doğmadır, onları bir-birindən ayırmaqda çətinlik çəkirəm.

-İnanıram ki, hər halda hansısa bir yazımla xatırlanacaqam" demisiniz bir müsahibədə. Siz özünüz hansı yazınız ilə xatırlanmağı üstün tutursunuz?

-Son illərdə Cümhuriyyət dövrü ilə bağlı bir neçə roman yazdım. "Hacı İsgəndər", "Fəna fasiləsi" və "Dünyanın damı" romanlarını nəzərdə tuturam. 1918-1920-ci illərlə bağlı çox yazılıb, amma mən heç yerdə yazılmayan faktları özümə çıxartdım və bədi əsər kimi işlədim. Məsələn, Hacı İsgəndər adlı bir şəxsiyyət olub. Həm xeyriyyəçi, həm maarifçi, həm də ermənilərə qarşı döyüşmüş, misilsiz fədakarlıqlar göstərmiş, Atatürk, Nuru Paşa tərəfindən mükafatlandırılmış parlaq bir sima haqqında heç yerdə bir kəlmə də yazıya rast gəlmədim və onun heyatını to-

lara xüsusi diqqət vardı. Zamanın irəliləməsi ədəbiyyatın bu qolunun gerilməsinə təsir göstərilməli? Gənc nəslin jurnalla arası necədir?

-Billirsiniz, bizim isteyimizdən asılı olmayaraq, dövr, mühit deyil, texnologiya inkişaf etdikcə rəqəmsal dünya bizi əhatə edir. Neyləsək də ənənəvi media yeni mediaya ududur. Smartfonlar arasında yaşayırıq. Ədəbiyyatın da texnologiya özünü yaranmalıdır. Bəli, bir zamanlar şairi, yazıçını cəmiyyətə jurnallar, ədəbi qəzetlər təqdim edirdi. Bu ədəbi dərgilər ədəbi prosesin dinamikasına da müsibət təsir göstərirdi. Bu gün o jurnalları ədəbi portallar əvəz edir, çap imkanları daha genişdir, gənc nəsil özünü sosial şəbəkələrdə ifadə etməyə çalışır. Sözsüz, sosial şəbəkələrdə ədəbi kriteriyalara cavab verməyən cizmaqaralar da çoxlu təşkil edir. İndi sosial şəbəkələr sanki bir meşq meydançasıdır, yazmağa yenidən başlayan gənclər orda püxtələşməyə başlayır. Sovet dönməndə ədəbi dərnəklər vardı, gənclik orda yetişirdi, indiki internet bu dərnəklə-

siyyə edərim ki, "Azərbaycan", "Ulduz", "Xəzər" jurnallarını, "Ədəbiyyat qəzeti"ni mütəmadi oxusunlar. Ədəbi prosesi izləmək, müasir tendensiyalardan xəbərdar olmaq üçün bu, mütləq vacibdir. Yazmaq üçün təkcə istedad yetərli deyil, dilə hakim olmağı bacarmaq, sənətin əlmənzəri tərəflərinə müdaxilə etmək, dünya ədəbiyyatının keçirdiyi yola bələd olmaq tələb olunur. Bunun üçün də ədəbiyyatın nəzəri əsaslarından xəbərdar olmaq lazımdır. Məsələn, konyuktur mövzularından qaçmaq lazımdır, sovet dövründə Azərbaycan ədəbiyyatını şişkestdən konyuktura oldu. Bu günümüzdə konyukturaya tabe olmayan çox az sayda ədəbi mətnlər qalır. Hakimi ideologiya nə qədər istedadları məhv etdi. Ədəbiyyatın onunrağı sütünə ideya olmalıdır, ideyanın içində ideoloji dəyərlər də, digər ədəbi komponentlər də.

-Gənc nəsləndən söz düşmüşkən, hər sahədə olduğu kimi ədəbiyyatda da zaman tərz və üslubu dəyişə biləcəkmi? Nece

isidir. Çox ağır missiyadır. Bu missiyanın öhdəsindən gəlməyin iki şərti var: istedad və zəhmət. Öz ruhunu gətirməlisən ədəbiyyata, ədəbi əcdadlarını müəyyənləşdirməlisən. Bu, üslubun yarandığı dövrüdür, üslub formalaşdıqda sən artıq yazıçı hesab olunursan. Ədəbiyyat üslub deməkdir. Bu gün üslubu olmayan trafaret mətnlər göz yorur, çünki bünövrə, təməl yoxdur. Böyük əksəriyyət sadəcə, əhvalat nəql edir, bu əhvalatın bədii həllini, formasını tapa bilmir. Forma, üslub eksperimentləri yox dərəcəsinədir. Bu da ədəbiyyatın inkişafını ləngildir.

-"Gənc yazıçılar"da təxəllüs məsələsi xeyli dəb düşüb. Soruşsan adından önce təxəllüsünü deyəcək, "İndiyəncə nə yazmısan?" desən, "hələ heç nə" deyəcək. Bu məqamda mənə, şöhrət hissləndən danışa bilərik. Bu günün ədəbiyyatında istedadlarını çoxdur, yoxsa sadəcə, "adlar"?

-Kimse şöhrət üçün yazırsa, bəri başdan məğlub olub. Ədəbiyyat şöhrət meydanı deyil. Yazmaq daxili tələbatdır, özünüifadə vasitəsidir. Ədəbiyyat vasitəyə çevriləndə siz dediyiniz quru adlar yanar ki, onları da zamanın külekliyi silib aparır. Bu gün ədəbiyyatımızda kifayət qədər ciddi imzalar var. Ad çəkməyi xoşlamasam da, bir neçə nəfəri xüsusi qeyd edə bilərəm. Məsələn, Azər Qismət sən dərcə bənzərsiz yazıçdır, onun novellaları, "libizlər" romanı ciddi ədəbi tədqiqat mövzusu. Lap gənclərdən Orxan Həsəni, Nəmet Mətin, Fuad Cəfəril, Ulucay Akif, Əlibala Əhmədov bir-birindən istedadlı gənclərdir. Nicat Həşimzadə ilə Necəf Əşgerzadə çəsa imza ilə bir neçə kitab çap etdirdilər, onların gözəl ədəbi publisistikası